

AFRICA

Séance 6

Augustin, sa mère, ses amis

Saint Augustin, qui a vécu la grande majorité de sa vie en Africa (Algérie et Tunisie), nous a laissé bien des récits sur sa jeunesse, sur sa famille et sur ses amis. Ce seront donc des anecdotes biographiques que nous lirons, et non pas ses textes théologiques.

Les modestes ruines de Madaure, où Augustin et sa mère Monique, ainsi qu'Apulée, ont vécu leurs jeunes années (25 mars 2008) [photo de Claude Aubert]

Une petite ivrognesse

Augustin, *Les Confessions*, IX, 8

Après la mort de sa mère Monique, saint Augustin revient sur quelques épisodes de la vie de cette femme remarquable, qu'il admirait beaucoup, et notamment sur son enfance à Madaure (Algérie), qui nous renseigne sur quelques aspects de l'éducation de l'époque dans une famille "bourgeoise" africaine.

[17] Nec tantam erga suam **disciplinam** diligentiam matris **praedicabat** quantam **famulae** cujusdam decrepitae, quae patrem ejus infantem portaverat, sicut dorso **grandiuscularum** puellarum parvuli portari solent. Cujus rei **gratia** et propter senectam ac mores optimos in domo christiana satis a dominis honorabatur. Unde etiam curam **dominicarum** filiarum **commissam** diligenter gerebat et erat in eis **cohercendis**, cum opus esset, sancta severitate vehemens atque in docendis sobria **prudencia**. Nam eas, **praeter** illas horas quibus ad **mensam** parentum moderatissime **alebantur**, etiamsi **exardescerent** siti, **nec** aquam bibere sinebat, **praecavens** consuetudinem malam et addens verbum sanum : "**Modo** aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis ; cum autem ad maritos veneritis factae dominae **apothecarum** et **cellariorum**, a qua **sordebit**, s e d m o s **potandi** praevalebit." H a c **ratione praecipienda** et auctoritate imperandi frenabat aviditatem **tenerioris** aetatis et ipsam puellarum sitim formabat ad honestum **modum**, ut jam nec **liberet** quod non **deceret**.

[18] Et **subrepserat** tamen, sicut mihi filio famula **tua** narrabat, subrepserat ei **vinulentia**. Nam cum de more **tamquam** puella sobria juberetur a parentibus de **cupa** vinum **depromere**, **submisso poculo** qua **desuper patet**, priusquam in **lagunculam** funderet **merum**, **primoribus labris sorbebat exiguum**, quia non poterat amplius sensu **recusante**. Non enim ulla **temulenta** cupidine faciebat hoc, sed quibusdam **superfluentibus** aetatis excessibus, qui **ludicris motibus ebulliunt** et in puerilibus animis majorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum cotidiana modica addendo (quoniam qui modica spernit, paulatim **decidit**) in eam consuetudinem lapsa erat ut prope jam plenos mero **caliculos inhianter hauriret**. [...] Quid tunc egisti, deus meus ? Unde curasti ? Unde sanasti ? Nonne **protulisti** durum et acutum ex altera anima **convicium** tamquam medicinale ferrum ex occultis **provisionibus** tuis et uno ictu **putredinem** illam **praecidisti** ? Ancilla enim, cum qua solebat accedere ad cupam,

litigans cum domina minore, ut fit, sola cum sola, **objecit** hoc **crimen** amarissima insultatione vocans ”**meribibulam**”. Quo illa **stimulo** percussa respexit **foeditatem** suam **confestim**que damnavit atque **exiit**.

Raid sur un poirier

Augustin, Les Confessions, II, 4-9

Dans une étrange tentative d'introspection un peu répétitive, Augustin confesse à Dieu une faute qu'il a commise dans sa turbulente jeunesse et essaie de la comprendre.

[4] Arbor erat **pirus** in vicinia nostrae **vineae pomis onusta** nec **forma** nec sapore **inlecebrosis**. Ad hanc **excutiendam** atque **asportandam nequissimi** adolescentuli **perreximus nocte intempesta (quousque ludum de pestilentiae more in areis produxeramus)** et abstulimus inde onera ingentia, non ad nostras epulas, sed vel **proicienda** porcis, etiamsi aliquid inde **comedimus, dum** tamen fieret a nobis quod **eo liberet quo** non liceret. [...] Dicat **tibi** nunc, **ecce cor** meum, quid ibi quaerebat, ut essem gratis malus et **malitiae** meae causa nulla esset nisi malitia. **Foeda** erat, et amavi eam. Amavi **perire**, amavi **defectum** meum, non illud ad quod deficiebam, sed defectum meum ipsum amavi, turpis anima et **dissiliens a firmamento tuo in exterminium**, non **dedecore** aliquid, sed dedecus **appetens**.

[6] Quid ego miser in te amavi, o **furtum** meum, o facinus illud meum nocturnum sexti decimi anni aetatis meae ? Non enim pulchrum eras, cum furtum esses. Aut vero aliquid es, ut loquar ad te ? Pulchra [...] erant illa poma, sed non ipsa **concupivit** anima mea miserabilis. Erat mihi enim meliorum **copia**, illa autem **decerpsi** tantum ut **furarer**. Nam decerpta projeci, **epulatus** inde solam **iniquitatem** qua **laetabar** fruens. Nam et si quid illorum pomorum intravit in **os** meum, **condimentum** ibi facinus erat. [...]

[8] Et tamen solus id non fecissem (sic **recordor** animum tunc meum), solus **omnino** id non fecissem. Ergo amavi ibi etiam **consortium** eorum cum quibus id feci. [...] Quid est quod mihi venit in mentem quaerere et discutere et considerare, **quia** si tunc amarem poma illa quae **furatus** sum et eis frui cuperem, possem etiam solus ; si satis esset committere illam iniquitatem qua pervenirem ad voluptatem meam, nec **confricatione consciorum** animorum accenderem **pruritum** cupiditatis meae. Sed quoniam in illis

promis voluptas mihi non erat, ea erat in ipso **facinore** quam faciebat consortium simul **peccantium**.. [...]

[9] Risus erat quasi **titillato** corde, quod **fallebamus** eos qui haec a nobis fieri non putabant et vehementer nolebant. Cur ergo eo me delectabat quo id non faciebam solus? An quia etiam nemo facile solus ridet?. [...] At ego solus non facerem [...] furtum illud, in quo me non libebat id quod furabar, sed quia furabar : quod me solum facere **prorsus** non liberet, nec facerem. o nimis inimica amicitia, seductio mentis investigabilis, ex ludo et **joco** nocendi **aviditas** et **alieni** damni **appetitus** nulla **lucri** mei, nulla **ulciscendi** libidine ! Sed cum dicitur "eamus, faciamus," et pudet non esse impudentem.

Un rêve de sainte Monique

Augustin, Les Confessions, III, 11

Tandis qu'Augustin fait ses études à Carthage, menant une vie agitée d'étudiant (il a notamment un enfant hors mariage), sa mère Monique prie constamment Dieu pour que son fils revienne à une vie plus chrétienne. Une nuit, elle fait un rêve.

[11] Vidit enim se stantem in quadam **regula lignea** et advenientem ad se juvenem splendidum **hilarem** atque **arrientem** sibi, cum illa esset maerens et **maerore confecta**. Qui cum causas ab ea quaesisset maestitiae suae cotidianarumque lacrimarum docendi, ut **adsolet**, non discendi **gratia**, atque illa respondisset perditionem meam se **plangere**, jussisse illum (quo **secura** esset) atque admonuisse, ut **attenderet** et videret, ubi esset illa, ibi esse **et** me. Quod illa ubi attendit, vidit me **juxta** se in eadem regula stantem. [...]

Cum mihi narrasset ipsum **visum**, et ego ad id **detrahere conarer** ut illa se potius non desperaret futuram esse quod eram, **continuo** sine aliqua haesitatione : "Non," inquit, "non enim mihi dictum est "ubi ille, ibi et tu," sed "ubi tu, ibi et ille." Confiteor tibi, domine, **recognitionem** meam, **quantum recolo** quod saepe non tacui, amplius me isto per matrem vigilantem responso tuo, quod tam vicina interpretationis falsitate turbata non est et tam **cito** vidit quod videndum fuit (quod ego certe, antequam dixisset, non videram), etiam tum fuisse **commotum quam** ipso **somnio** quo feminae piaie gaudium tanto post futurum ad consolationem tunc praesentis **sollicitudinis** tanto ante praedictum est.